

Verdenskrøniken 1812 læst igen

Grundtvigs *Verdenskrønike* 1812 kunne i 2012 fejre sit 200-års jubilæum. Ved Grundtvig-Selskabets årsmøde i Vartov 10. november 2012 blev der fremført oplæg til belysning af forskellige sider ved det opsigtsvækkende værk. De trykkes her i en til tider udvidet form, alle udstyret med det fornødne videnskabelige apparat, der muliggør fortsatte studier. Fælles forkortelsesliste og fælles litteraturliste findes på s. 201-207.

Kort Begreb af Verdens Krønike i Sammenhæng (VK 1812) udkom officielt ca. 30. december 1812, men forelå færdigtrykt ved juletid. Oplaget var 450 eksemplarer, der hurtigt blev udsolgt på grund af de mange ramsalte karakteristikker af nulevende personer (embedsmænd, filosoffer og forfattere). Titelbladet førte som motto Fadervors slutvelsignelse: "Riget og Magten og Æren er Guds i Evighed" (Matt 6,13). I en fortale dateret Udby 2. august 1812 berettede Grundtvig på 38 sider¹ om værkets tilblivelse og funktion.

VK 1812 opviser en ujævn og tilsyneladende noget tilfældig stoffordeling. Den bruger 8 sider til at komme fra Skabelsen og 1800 år frem. 42 sider ofres på de lidt over 2000 år fra de ældste rigers stiftelse til Kristi fødsel.² 20 sider tager det at nå de 1073 år fra Kristus til Gregor VII (0-1073). På 41 sider klares de 444 år fra Gregor VII til Luther (1073-1517). Det lutherske tidsrum (1517-1812) får 252 sider til sine 295 år. 58 sider med rettelser og anmærkninger dækker hele forløbet, dog med betydelig kronologisk bagvægt ved 42 sider om Danmark-Norge fra Christian IV's tid til Frederik VI i 1811. Både "Trykfeil" og "Tankefeil" (*US II*, 389) rettes. Disse sider er sandsynligvis blevet til *efter* fortalens trykning (Michelsen 1956, 261).

Grundtvig betegner i fortalen sin bog som kun "et Udkast" til "et Værk" (*US II*, 176). Det skyldes, oplyser han, de manglende biblioteksmuligheder i Udby, hvor teksten er skrevet som en revideret udgave af hans forberedelse til historieundervisningen på Schouboes Institut i København 1808-10.³ Han indrømmer tillige, at det universalhistoriske

¹ Sidetælling i dette og det følgende afsnit gælder originaludgaven.

² Det er kuriøst, at profeten Daniel (på babelskongen Nebukadnezars tid ca. 600 f. Kr.) i *VK 1812* nævnes i én linje på s. 47 af 422 sider, mens han i *VK 1814* først dukker op på s. 543 af i alt 554. Under indtryk af en arbejdsmæssigt urealistisk bredde besluttede Grundtvig at indstille en planlagt udvidet genskrivning af 1812-teksten (jf. "Fortale" til *VK 1814*, dateret 6. maj 1814, xiii-xiv).

³ Dette institut var en velrenommeret privat latin- og handelsskole ejet og ledet af skolemanden F.C. Schouboe i årene 1794-1814. Fra 1799 lå skolen ved Helligåndskirken (efter nutidig tælling Niels Hemmingsensgade 44). Grundtvigs manus fra undervisningen 1808 ff. her er bevaret i Fasc. 211 med nogle fragmenter i

stof er uoverskueligt stort for ham, så en gennemvandring af “Almindingen med sin uhyre Vidde” (181), tilmed under nødvendig fordybelse i “Tidsrummets Irgange”, må overbevise ham om, at “Feiltrin vare uundgaaelige”. For ét er at spore kæmpelegemets rygmærk, et andet at forfølge alle nerver, sener og årer fra rod og udgang til ende og udløb, belure hvert hjerteslag og hjernens funktion “i al sin Bestilling” (182), altså gå frem med “visse [*sikre*] Trin” og opdage de “fine Overgange”. Det magter ingen dødelig.

Grundtvig undskylder på forhånd sine fejl med et latinsk (og uoversat) citat af Horats’ *Ars Poetica* (‘Jeg umager mig for korthed og bliver dunkel’, v. 26). Han tilføjer, at mangt et ord og mangen en hentydning kun er “forstaaelige for de Kyndigere”, men også alene er anbragt for at kunne “lede til Noget” for dem. Han tilstår endelig, at bogen i høj grad handler om “Medlevende” (185), men dog ikke er nogen “Paskvil” (smædeskrift), skønt den vil blive kaldt det.

Heri fik Grundtvig ret – det blev en skandalesucces. Han lod sig dog ikke friste til et nyt uændret oplag, så Holger Begtrup’s komplette tryk efter originalen 93 år senere (i *US* II, 1905, 167-422) er næste udgave af teksten – og indtil videre også den sidste.⁴

I januar 1813 påtænkte Grundtvig at nyskrive fremstillingen.⁵ Det blev to år efter til 1. (og eneste) bind af den overmåde kraftigt udvidede *VK* 1814 med talrige lærde litteraturhenvisninger.

Den jævnaldrende Christian Molbech, der betragtede sig selv som en mere moderne og professionel historiker end Grundtvig, udsendte sidst i april 1813 en pjece på 35 tryksider imod skævhederne i hans fremstilling. Som empiriker bekendte Molbech sig til kendsgerningerne i historien. Grundtvig svarede ham i en modpjece på 87 sider betitlet *Kronikens Gienmæle*, der forelå 8. juli 1813. Her fastholdt, udbyggede og forsvarede han nogle af sine hvasse og ensidige karakteristikker. Men den lille fejde interesserede publikum så lidt, at der to uger senere

Fasc. 212-213 og to nedskrifter ved elever i Fasc. 214-215 (jf. Michelsen 1956, 43 og 46-47).

⁴ Begtrup’s optryk ligger fra og med 2003 som fotokopi og elektronisk tekst i *Arkiv for Dansk Litteratur*, www.adl.dk, udgivet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Det Kongelige Bibliotek. Hele fortalen samt 10 udvalgte afsnit fra *VK* 1812 medtages på i alt 145 sider i Georg Christensen og Hal Kochs *VU* I, 1940, 335-480. Et komplet optryk forberedes som indledet og kommenteret klassikerudgave i et samarbejde mellem Grundtvig Centerets digitaliseringsafdeling i Vartov og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

⁵ Utrykt brev fra venen Povel Dons 23. januar 1813, Fasc. 453.b.34.

endnu ikke var solgt 40 eksemplarer af *Gienmælet*.⁶ Grundtvigs planlagte svarpjecce til en anonym anmeldelse (på i alt 65 sider)⁷ i *Dansk Litteratur-Tidende* i højsommeren 1813 fandt efter denne salgsvfiasko ingen risikovillig forlægger og blev aldrig udført.

VK 1812 selv blev læst med nysgerrig interesse – og megen afstandtagen. Opstandelsen omkring den var et fænomen med blandede ingredienser.

Ud over de talrige spark og stik, Grundtvig gavmildt havde uddelt i alle retninger med tydelige adresser på, har det givet spillet ind, at han kun var en ung mand på 29 år, der tillod sig at kritisere og bedømme ældre nulevende medborgere med officielt og alment anerkendt rang og stand. En lignende mangel på respekt havde også generet samtidsanmelderne af den 23-årige Oehlenschlägers *Digte*, 1803, ved den ubarmhjertige satire i *Sanct Hansaften-Spil* over det solide borgerskab, som bar handelen, trivslen og fornuften i samfundet.

Dertil kom, at til og med Kingo regnedes i Danmark såvel satirisk digtning som litterær kritik for motiveret af personlige følelser. I næste generation søgte Holberg at kritisere principielt eller sagligt, men oplevede flere gange at blive taget for en ondskabsfuld skandskriver. C.B. Tullin konstaterer i sine i 1765 efterladte *Afbrudte Tanker om adskillige Materier* i den korte artikel “Criticus. Kritik. Kunstdommere. Kunstdom”, at kritik nok er et nødvendigt fag, men “af de slags Bestillinger som fredelige og roelige Folk gjerne vil undvære”, fordi branchen motiveres af “Hovmod, Ærgjerrighed, Ondskab eller Misundelse” (Tullin 1771, 120-121).

Masseproduktionen af anonyme eller pseudonyme småskrifter om snart sagt alt muligt under Struensees korte regimente 1770-72 afsatte dog et varigt minde om, at ubegrænset trykkefrihed ville resultere i en frodig mødding og sinke udviklingen af en velbegrundet og konstruktiv kritik. Dette ændredes kun langsomt, efterhånden som tidsskrifter blev mere udbredte og redigeredes af personer, der som Sneedorff, Pram, Rahbek og Baden ved deres tilknytning til den oplyste enevældes embedsmandsklasse garanterede en civiliseret platform for meningsudvekslinger.

Redaktionen

⁶ Den 24. juli 1813 opsigede Molbech i et indlæg offentliggjort i *NKjSk* det personlige venskab med Grundtvig i vrede og forargelse over hans ytringer i *VK* 1812 og i *Gienmæle*-pjeccen.

⁷ Anmelderen i *DLT* var teologen Jens Møller (1779-1833), der ifølge en fodnote dog privat havde navngivet sig over for Grundtvig. Grundtvig svarede i august 1813 med 3 forsideartikler i *NSkKj* (Lundgreen-Nielsen 1980, 586-587). Da Møller holdt sig til at kritisere enkeltheder, mens Grundtvig satte helhedssynet over disse, kom de to ikke ret på talefod.